

vender v določenem krogu jednake; človek pa je živ tvor, ki se vedno izpreminja in prečesto udaja vsakojakim vtiskom. Ako hoče torej vzgojitelj doseči v resnici pravi uspeh, poznati mu je vsakega otroka po njegovih posebnostih; potem pa naj za vsakega posebej uravná svoje delovanje. Ali to je silno težavno in ne térja le strogega opazovanja otroške duše, natančne spoznave vseh zakonov, po katerih se vrší notranje življenje človeško, ampak tudi neprestanega napora njegovih telesnih in duševnih sil. Vrh tega je v šoli vse preveč otrók navzočih, zaradi tega nedostaje učitelju časa v natančno razrešitev te naloge. Vender to ga ne sme ustrašiti, da ne bi po svoji možnosti preiskoval podloge, na katero mu je cepiti plemenite cepiče. Ako ima vsaj nekaj trdne volje, dosegel bode kmalu več, nego se je nadejal, in nadaljevanje mu ne bode težavno.

V veliki meri ali na sploh najde učitelj pomoč v raznih opazovanjih, katera so nam zapustili učenjaki v svojih spisih. Čeprav veljajo taka opazovanja za človeštvo sploh in se ne morejo pečati uprav z onimi otroci, na katere se ima učitelj ozirati, vender so mu taka opazovanja in take izkušnje neprecenljiv zaklad, iz katerega zajema vsaj občna vodila svojemu posebnemu opazovanju. V tem oziru najdemo, da se na sploh nahajajo v vseh ljudeh iste kali, samó da še spé in čakajo individualnega razvoja. Primerjajoč tû dobljena pravila s posebnimi pojavi otrók, ki so mu izročeni v opazovanje in razvijanje, treba se mu je uglobiti v otroško dušo, v mišljenje in snovanje otrokovih nazorov; vzlasti pa se mu je postaviti na ono stališče, na katerem stoji otrok. S tega stališča naj potem premotruje njegovo dejanje in nehanje; otroka pa naj sodi tako, kot bi mu bila odprta njegova duša. Prav tako izpoznavamo otrokovo prirodu, ako se ozremo na lastno mladost in se spominjamo, v kakih okolinah smo vzrastli, kake težnje smo imeli, po čem smo takrat hrepeneli, kaka sredstva so rabila našim vzgojevateljem, da so nas ozdravili te ali one sklonosti, strasti. Sploh se nam je spominjati vsega, kar je delovalo na nas ter podalo mer in določbo našemu čustvovanju in hotenju.

Vse to pa, kar smo našli na takov način, urediti nam je v pregledno celoto, da se tako vsak čas lahko prepričamo, je li posledek našega opazovanja v resnici primeren otrokovi notranjosti, je li to, kar smo našli, pravi izvor nekajene otrokove duše. Sosebno pa nam je paziti, da ne zamenimo napačnih posebnosti otroških s pravimi, bistvenimi. Mnogo je namreč posebnosti gojenčevih, ki se nimajo smatrati za take, katerim se mora na vsak način ustreči. Take lastnosti so užé tako ukoreninjene, da se kaj lahko smatrajo za nekaj stalnega. To so le razvade ali mehkužnosti, katere je treba šele odstraniti in z boljšimi nadomestiti.

Zakaj otroci tako radi lažejo?

Otročja leta, srečna leta, leta nedolžnosti, pa tudi leta otročje bolezní — laží. Kdor se je pečal več ali manj z vzgojo šolske dece, izkušal je užé, da se ta bolezen razširja mej otroci enako najbolj nalezljivim boleznim. Odkod, da lažejo najraje in, recimo najdebeleje, ravno otroci? Užé nekaj let pečá se olikani svét s tem vprašanjem; v najnovjšem času prišlo pa je delo francoskega zdravnika doktorja Bourdina na svetlo, delo kojemu je po vsej pravici vsak vzgojitelj največji pozornosti dolžan. Dovoljeno naj mi bode, da misli in opazovanja omenjenega zdravnika, opiraje se na lastne izkušnje in opazovanje svojim dragim tovarišem tukaj navêdem.

Pogledimo najprvo nekoliko razvoj te otročje bolezní! Izkušnja nas učí, da dete laže, kakor hitro je njegov um toliko razvit, da zna misliti in svoje misli razodevati, to je govoriti. Bolj pa, ko je razvit njegov um, bolj pogoste in različneje pa so tudi laží.

Vsi otroci ne lažejo enako radi in pa še lažnjivci so v nekaterih rečeh zelo odkritosrčni, pri družih zopet nikdar resnice zvedeti ni moč. Kake pa so otročje laži? Ta laže, da kazljiva dejanja prikrije; oni, da zaželjeno dobí; eni, da se zagovarjajo ali da tožijo; da, so celo taki, ki lažejo, da opozoré okolico na svojo malenkost.

Ravno tako, kakor so različne otročje laži, ravno tako različen je vir njihov.

Največkrat lažejo otroci pač zato, da svoja kazljiva dejanja prikrijejo in kazni uidejo. Tej vrsti laži so stariši in vzgojitelji gotovo in brezpogojno sami krivi. Za male in nič vredne reči se lahkomišelnó dete najostreje kaznjuje. Jeza starišev ohlaja se na nedolžnih otrocih. — Po nerodnosti ali nepazljivosti ubilo je dete skledico. O! kako poje brezovka po plečih nedolžnega deteta! Ostra je bila kazen, preostra, a nje nasledek še huji. Strah pred ostro kaznijo, to je dete že okusilo, brani mu govoriti resnico. Gotovo bi otroci o tacih stvareh govorili resnico, da bi se jim mesto palice dali prijazni opomini in lepa navodila, sploh, da bi se ž njimi ravnalo oziraje se na njihovo starost.

Prav radi tudi otroci lažejo, kadar dobiti želé kako reč, katere bi sicer ne dobili. Tej vrsti lažem podvrženi so otroci v najnežnejši dóbi. Čuditi se je večkrat, kako raznovrstna sredstva užé dete uporablja, da doseže zaželjeno. Revez je naenkrat bolan, ne more jesti, bolí ga glava i. t. d. Mati boječa se za svojega ljubčeka, neguje ga, izprašuje ga, bi li rad to ali uno; in dete je doseglo, česar je želelo. Večkrat sicer zdrava pamet materi pravi, da otrok laže; toda ljubezen pravilno vedno zmaga. Koliko nesreč zakrivé matere sè svojo slepo ljubeznijo! Napačna je misel onih mater, ki svoja deteta izgovarjajo: „Je še paniglavček, še ne vé, kaj je prav, kaj ne. Ko pride v leta bode užé drugačen“. Toda iz otroka postal je malopridnež, mladenič, ali kak? Strah in sramota svojim starišem. Veliko bi se dalo še o tem govoriti, toda dovolj. Vsaj nam vsakdanja izkušnja kaže vzgledov v obilici. Vsem takim lažem dajejo matere ali očetje sè svojo slepo ljubeznijo dovolj podstave.

Zelo razširjena je nadalje mej otroci grda navada, da drug drugega tožijo, drug o drugem lažejo. To navado prinesejo otroci od doma v šolo in jo tú še v večji meri nadaljujejo. Napačna vzgoja domá, različna ljubezen starišev do posameznih svojih otrok, sovraštvo in zavist teh mej saboj, daje netilo takim lažem.

So pa tudi otroci, ki lažejo tako rekoč iz navade. Otroci te vrste pač nimajo najbolje domače vzgoje. Pri raznih napakah svojih starišev otrok zapazi tudi to, da se mu stariši večkrat zlažejo. Otrok jih posnema, in navada postane železna srajca.

Kar pa učeni gospod doktor pripoveduje o vplivu pravljic na duševni razvoj otrok, temu jaz pritrđiti ne morem. Ta gospod namreč trdi, da otrok kmalu spozná, da je vse izmišljeno, da je laž, laž, ki ima namen druge zabavati in da se človek na ta način zlagati sme. Torej bi bile pravljice podstava in vir tako zvanemu „nabasanju“ (Fopperei). Pedagogi pa priporočajo pravljice in pripovedke kot važen učni in vzgojevalni pripomoček in to tudi po mojem mnenji ne zastonj. Kako hitro si pridobimo srca, ljubezen in zapanje malih, ako jim pravočasno povemo kako primerno pravljico!

Slednjič navaja doktor Bourdin tudi laži onih otrok, ki lažejo zato, da bi znance in bližnje na svojo malenkost opozarjali. Po mojih mislih bi bile te vrste laži navadne le pri otrocih premožnih in imenitnih starišev. Jaz vsaj do sedaj kaj tacega na deželi še nisem zapazil. Doktor Bourdin pa pripoveduje o deklici, ki se je delala jako hudo bolno. Stariši vodili so jo od zdravnika do zdravnika, od bolnišnice do bolnišnice, dokler slednjič sama ne obstane, da je zdrava ko riba, da pa se je delala bolna zato, da bi se znanci za njo zanimali in se o njej pogovarjali.

Kako pa naj se učitelj obnaša nasproti raznovrstnim tem lažem? Učitelj je tukaj zdravnik; razne bolezni pa potrebujejo različnih zdravil. Zdravnik mora poznati organe

telesu, njihovo sestavo in delovanje, znati mora zdravila in njihov vpliv na bolnega človeka, učitelj vzgojitelj pa otroka in njegovo dušo in zdravila za njo, to je pripomočke pouka in vzgoje. Ko se zasledí vir kake laži, dobilo se bode potem tudi pripravno zdravilo. Večkrat prijazni opomini, pravočasna hvala in graja pri otrocih več opravijo, kakor pa surove besede ali celó šiba. Trmoglavosti in izmišljenostim nasproti skuša naj učitelj ljubeznivo a vstrajno učenca privedi do resnice in ubogljivosti. Nikdar naj pa učitelj učencem ne pripusti, da bi drug družega tožili, ker s tem bi netil sovražstvo med učenci, netil bi laži. Gotovo pa bi bilo izgubljeno mnogo dragega časa z nepotrebnim izpraševanjem in svarjenjem. Učitelj pa naj bode pred vsem sam lep vzgled mladini. Najmanjše, tudi tako zvane laži v sili otroci pri njem zapaziti ne smejo. Ako mali vprašajo neprilicne reči, naj jih presliši in pouk nadaljuje. Tù in tam priporočati je kaka prilicna povest, kajti „beseda gine, vzgled rine“.

Po tej poti si bomo pridobili ljubezen pri otrocih. Ako smo si pa pri njih pridobili ljubezen, bomo tudi ložeje pri mladini odpravljali in odpravili naj črneji madež — grdo laž.

—6—

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

Ferdo Kočevar Žavčanin r. 1834 v Žavcu, gimnazijo zvršil v Celju, na Dunaju lotil se zdravilstva, zarad siromaštva podal se v Zagreb, služboval pri državnem računarstvu, l. 1876 obolel na duhu, v blaznici 11. okt. 1878 u. v Gradcu (Vid. Slov. Narod XI. št. 268. Sp. A. K. Cestnikov). Spiske svoje priobčeval je v

a) Novicah l. 1855: Vipota, kjer o koncu piše: „Resnično! krasen in bogat je naš slovenski dom, — toda žalibog! še malo poznan celó med rojaki, še manj od ptujcev. Nujmo tedaj po vsih okrajinah naše mile domovine nabirati zgodovinske čertice, da spravljamo na beli dan, kar je predolgo zanemarjeno bilo (str. 195)“. — L. 1856 iz Zagreba: Pesme in njih presoja. — L. 1857: Hrvatska in slovenska književnost. Franjo Jukić. O zadevah naše književnosti, vaj se izdaje lepoznanak list, nekaj v latinici, nekaj v cirilici, in vmes pravi: „Kar se naši književnosti od mnogo strani, tako rekši v zlo (!) piše, je to, da se misli, da je skor vsa v rokah našega duhovstva. Res je, da več ko polovica tega, kar se pri nas v letu piše, je od naših domoljubnih duhovnov pisano, in zopet več ko tri četertinke tega je duhovnega, pobožnega obsežka. Al to je pri nas na Slovenskem potreba, silna potreba. Initium sapientiae est timor domini. Naš narod hoče bukve imeti, ki jih brati zna in brati hoče. In to je najbolja, najtemeljitiya podlaga za razvitek naše književnosti, za napredek naše narodne omike . . . Gledé omike prostega naroda je slovenski poleg českega gotovo drugo pleme slovansko. Če smo tedaj ravno najmanjši, nismo zato tudi najzadnji; samo da bi naše duševne in materialne sile enakomerne bile naši volji za prosveto itd. (str. 146)!“ — L. 1858: O zadevi Vodnikovega spomenika. Za pokušnjo iz delca „Mlinarjev Janez“ itd. L. 1859: Naznanilo in ocena. L. 1860: Slovenske narodne potrebe: 1. zavednost narodnosti slovenske; 2. domoljubnost ali domorodstvo; 3. sloga; 4. bližanje književne slovenščine književni horvatosrbščini; 5. vpeljanje našega jezika v šole sploh, v urede ali kancelije, v cerkev in društveno življenje. L. 1861: O zadevi slovenskega političnega časopisja. Jugoslavenska akademija. O stenografii. L. 1868: Narodne pesmi iz St. Vrazove zbirke na pr. Bernekarjev grad (vid. Poženčan. Vodnikov Spom. 315), sv. Marjeta, sv. Jurij orožnik itd. (Jezičnik XVI).